

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК

REVIEW OF LAW SCIENCES

huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

правовой научно-практический журнал

legal scientific-practical journal

2026-yil maxsus son

VOLUME 10 / SPECIAL ISSUE / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.SI](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.SI)

ISSN 2181-919X

E-ISSN 2181-1148

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS)

Crossref
Content
Registration

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 0931-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Mustafayev, Y. Yarmolik, M. Sharifova, Sh. Beknazarova, X. Yuldasheva, E. Sharipov

Musahhih:

M. Tursunov

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1385.

Nashriyot litsenziyasi

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2026-yil 7-iyulda bosmaxonaga topshirildi.

Qog‘oz bichimi: A4.

Shartli bosma tabog‘i: 24,2

Adadi: 100. Buyurtma: № 77.

Bosmaxona litsenziyasi

29.11.2023 № 174626

TDYU bosmaxonasida chop etildi.

Bosmaxona manzili:

100047. Toshkent shahri,

Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

TAHRIR HAY’ATI

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti rektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

MAS‘UL MUHARRIR

O. Choriyev – Toshkent davlat yuridik universiteti Tahririyat-nashriyot markazi direktori

TAHRIR HAY’ATI A‘ZOLARI

Y. Kanyazov – Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori, yuridik fanlar nomzodi

J. Tashkulov – Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti bo‘lim boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

U. To‘xtasheva – Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, professor

M. Yasan – Balikesir universiteti Huquq fakulteti professori (Turkiya)

S. Ma‘mun – Islam Negeri universiteti o‘qituvchisi (Indoneziya)

Sh. Asadov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi Yuridik ta‘lim va sud-ekspertiza boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar doktori, professor

I. Ergashev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

J. Nematov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ma‘muriy va moliya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

M. Aminjonova – O‘zbekiston Respublikasi Huquqni muhofaza qilish akademiyasi Qonunchilik ijrosi ustidan nazoratni tashkil etish kafedrasida dotsenti, yuridik fanlar doktori

M. Raximov – Toshkent davlat yuridik universiteti Tadqiqot markazi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori

I. Djurayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Sud hokimiyati, advokatura va huquqni muhofaza qiluvchi organlar sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

O. Narzullayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ekologiya huquqi sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

F. Maxmudov – O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi huzuridagi Yuridik kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti direktori o‘rinbosari, yuridik fanlar doktori, dotsent

M. Kadirova – Toshkent davlat yuridik universiteti Jinoyat-protsessual huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

I. Yakubova – Toshkent davlat yuridik universiteti Intellektual mulk huquqi sho‘basi professor v.b., yuridik fanlar doktori

A. Muxamedjanov – Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va inson huquqlari sho‘basi professori, yuridik fanlar doktori

N. Niyazova – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti sho‘basi professori, pedagogika fanlari nomzodi

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Вестник юридических наук – Yuridik fanlar axborotnomasi – Review of Law Sciences» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 0931.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Академии наук Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

От вет ст венный за выпуск:

О. Чориев

Редакт оры:

Э. Мустафаев, Е. Ярмолик, М. Шарифова,
Ш. Бекназарова, Х. Юлдашева, Э. Шарипов

Коррект ор:

М. Турсунов

Технический редакт ор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047, Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт : review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1385.

Издательская лицензия

№ 174625, от 29.11.2023.
Журнал передан в типографию
07.07.2026.
Формат бумаги: А4.
Усл. п. л. 24,2 Тираж: 100 экз.
Номер заказа: 77.

Лицензия типографии

№ 174626, от 29.11.2023.
Отпечатано в типографии
Ташкентского государственного
юридического университета.
100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – ректор Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

З. Эсанова – проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук, профессор

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

О. Чориев – директор Редакционно-издательского центра Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Е. Канъязов – директор Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, кандидат юридических наук

Ж. Ташкулов – заведующий отделом Института государства и права Академии наук, доктор юридических наук, профессор

У. Тухташева – заместитель директора Агентства по противодействию коррупции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

М. Ясан – профессор юридического факультета Университета Балыкесир (Турция)

С. Маъмун – преподаватель Исламского государственного университета (Индонезия)

Ш. Асадов – начальник управления юридического образования и судебной экспертизы Министерства юстиции Республики Узбекистан, доктор юридических наук, профессор

И. Эргашев – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ж. Нематов – профессор сектора административного и финансового права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

М. Аминжонов – доцент кафедры организации контроля за исполнением законодательства Правоохранительной академии Республики Узбекистан, доктор юридических наук

М. Рахимов – начальник Исследовательского центра Ташкентского государственного юридического университета, доктор философии по юридическим наукам

И. Джураев – профессор сектора судебной власти, адвокатуры и правоохранительных органов Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

О. Нарзуллаев – профессор сектора экологического права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Ф. Махмудов – заместитель директора Института переподготовки и повышения квалификации юридических кадров при Министерстве юстиции, доктор юридических наук, доцент

М. Кадирова – и.о. профессора сектора уголовно-процессуального права Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

И. Якубова – и.о. профессора сектора права интеллектуальной собственности Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

А. Мухамеджанов – профессор сектора международного права и прав человека Ташкентского государственного юридического университета, доктор юридических наук

Н. Ниязова – профессор сектора узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета, кандидат педагогических наук

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yuridik fanlar axborotnomasi – Вестник юридических наук – Review of law sciences” legal scientific-practical journal was registered by Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020, with certificate number 0931.

The journal is included in the list of journals of the Supreme Attestation Commission under the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan. Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of materials of the journal are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Mustafaev, E. Yarmolik, M. Sharifova,
Sh. Beknazarova, Kh. Yuldasheva, E. Sharipov

Proofreader:

M. Tursunov

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Publishing department address:

100047. Tashkent city,
Sayilgoh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: review.tsul.uz

E-mail: reviewjournal@tsul.uz

Subscription index: 1385.

Publishing license

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 07.07.2026.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 24,2.

Units: 100. Order: № 77.

Printing house license

№ 174626, 29.11.2023.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITORIAL BOARD
EDITOR-IN-CHIEF

B. Khodjaev – Rector of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

Z. Esanova – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

EXECUTIVE EDITOR

O. Choriev – Director of the Publishing and Editorial Center of Tashkent State University of Law

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD

Y. Kanyazov – Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice, Candidate of Legal Sciences

J. Tashkulov – Head of the Department of the Institute of State and Law of the Academy of Sciences, Doctor of Law, Professor

U. Tukhtasheva – Deputy Director of the Anti-Corruption Agency, Doctor of Law, Professor

M. Yasan – Professor of the Faculty of Law, Balikesir University (Turkey)

S. Ma'mun – Lecturer at Universitas Islam Negeri (Indonesia)

Sh. Asadov – Head of the Department of Legal Education and Forensic Examination of the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Professor

I. Ergashev – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

J. Nematov – Professor of the Department of Administrative and Financial Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

M. Aminjonova – Associate Professor of the Department of Organization of Control over the Execution of Legislation of the Law Enforcement Academy of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law

M. Rakhimov – Head of the Research Center of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law

I. Djuraev – Professor of the Department of Judiciary, Advocacy and Law Enforcement Agencies of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

O. Narzullaev – Professor of the Department of Environmental Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

F. Makhmudov – Deputy Director of the Institute for Retraining and Advanced Training of Legal Personnel under the Ministry of Justice of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law, Associate Professor

M. Kadirova – Acting Professor of the Department of Criminal Procedure Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

I. Yakubova – Acting Professor of the Department of Intellectual Property Law of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

A. Mukhamedjanov – Professor of the Department of International Law and Human Rights of Tashkent State University of Law, Doctor of Law

N. Niyazova – Professor of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Candidate of Pedagogical Sciences

MUNDARIJA

12.00.01 – DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI. HUQUQIY TA'LIMOTLAR TARIXI

- 11 **AXMEDSHAYEVA MAVLYUDA AXATOVNA**
Huquq shakllari (manbalari)ning rivojlanish tendensiyalari: tarixiy-nazariy yondashuv
- 22 **SHOKIROVA-INOMJONOVA MASHXURAXON G'AYRATJON QIZI**
Adolat va ijtimoiy adolat prinsiplarining farqli jihatlari: nazariy-huquqiy tahlil

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

- 31 **YAKUBOVA IRODA BAHRAMOVNA**
Mualliflik huquqida kompyuter dasturlarini huquqiy muhofaza qilishni takomillashtirishning milliy va xalqaro mexanizmlari
- 41 **MAMANAZAROV SARDOR SHUXRATOVICH**
Biotexnologiya sohasidagi litsenziya shartnomalari: milliy qonunchilikni takomillashtirish masalalari
- 53 **TO'YCHIYEV FARRUX ABDUMAJITOVICH**
Arbitraj nizolarining uchinchi shaxslar tomonidan moliyalashtirilishi tizimining mohiyati: adolatga erishish vositasimi yoki nizolarni tijoratlashtirish?
- 63 **ASKAROV JALOLIDDIN TO'YCHIYEVICH, OQBOYEVA MUBORAK MAXAMADAMIN QIZI**
Farmatsevtika faoliyati to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik institutini takomillashtirish masalalari
- 73 **RAXIMOVA DILOROM XAITBAYEVNA**
Fuqarolik huquqida benefitsiar mol-mulk tushunchasi, mazmuni va turlari
- 82 **BEG'AMOV MUXRIDDIN KAMOLIDDIN O'G'LI**
Ta'lim davlat-xususiy sheriklik shartnomalarida sifat majburiyatlari: huquqiy kolliziya va adjudikatsiya masalalari
- 90 **HOSHIMOVA YULDUZXON OLIMJONOVNA**
Hammaga ma'lum tovar belgilari muhofazasi: O'zbekiston qonunchiligining TRIPS standartlariga muvofiqligi
- 99 **ISAYEV MIRJON ZAMIROVICH**
O'zbekistonda intellektual mulk himoyasining huquqiy mexanizmlarini rivojlantirish

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

- 109 **NODIROV MUZAFFAR AXMADOVICH, USMONOV IBROHIM ALISHER O'G'LI**
O'zbekistonda kiberjinoyatlarning rivojlanishi hamda ularni tergov qilish muammolari
- 121 **FAYZULLAYEV ASLBK ULUG'BEK O'G'LI**
Mulkni qasddan nobud qilish yoki unga zarar yetkazish jinoyatining javobgarlikni og'irlashtiruvchi belgilari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA SUD EKSPERTIZASI

- 133 **RAXIMOVA ULZANA XAMIDULLAYEVNA**
Xorijiy davlatlar jinoyat protsessida hay'at a'zolari sudi instituti va uni O'zbekiston Respublikasida joriy etish istiqbollari

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

143 **YUNUSOV XAYDARALI MURATOVICH**

Yangi O'zbekistonning xalqaro huquqiy tashabbuslari

155 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA, TURSUNMURODOV KOMRON TURGUN O'G'LI**

Davlat suvereniteti va yuqori balandlikdagi platforma stansiyalarining (HAPS) huquqiy rejimi

166 **QAHRAMONOVA AZIZA ULUG'BEK QIZI**

Zo'ravonlikdan jabrlangan bolalarning huquqlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro-huquqiy mexanizmlar hamda milliy qonunchilikni takomillashtirish masalalari

176 **ABDUSALOMOVA DURDONAXON G'ANIYON QIZI**

Transchegaraviy ta'sir turlari va ularning xalqaro huquqdagi normativ-huquqiy tasnifi

184 **SHUKUROVA KAMILLA TIMUROVNA**

JSTning umumiy istisnalaridagi "zarurat" testi: rivojlanayotgan mamlakatlar uchun isbotlash yukining asimmetriyasi

12.00.14 – HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH.
PROBATSIIYA FAOLIYATI

194 **XO'JAMBERDIYEV FARRUX KOMILOVICH**

Xitoy Xalq Respublikasida jamoat xavfsizligini ta'minlashning institutsional-huquqiy modeli:
O'zbekiston Respublikasi uchun moslashtirish imkoniyatlari

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.01 – ТЕОРИЯ И ИСТОРИЯ ГОСУДАРСТВА И ПРАВА. ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ

- 11 **АХМЕДШАЕВА МАВЛЮДА АХАТОВНА**
Тенденции развития форм (источников) права: историко-теоретический подход
- 22 **ШОКИРОВА-ИНОМЖОНОВА МАШХУРАХОН ГАЙРАТЖОН КИЗИ**
Отличительные особенности принципов справедливости и социальной справедливости: теоретико-правовой анализ

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО. СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

- 31 **ЯКУБОВА ИРОДА БАХРАМОВНА**
Национальные и международные механизмы совершенствования правовой охраны компьютерных программ в авторском праве
- 41 **МАМАНАЗАРОВ САРДОР ШУХРАТОВИЧ**
Лицензионные договоры в сфере биотехнологий: вопросы совершенствования национального законодательства
- 53 **ТУЙЧИЕВ ФАРРУХ АБДУМАЖИТОВИЧ**
Сущность системы финансирования арбитражных споров третьими лицами: средство обеспечения доступа к правосудию или коммерциализация споров?
- 63 **АСКАРОВ ЖАЛОЛИДДИН ТУЙЧИЕВИЧ, ОКБОВА МУБОРАК МАХАМАДАМИН КИЗИ**
Вопросы совершенствования института гражданско-правовой ответственности за нарушение законодательства о фармацевтической деятельности
- 73 **РАХИМОВА ДИЛОРМ ХАЙТБАЕВНА**
Понятие, содержание и виды бенефициарной собственности в гражданском праве
- 82 **БЕГАМОВ МУХРИДДИН КАМОЛИДДИН УГЛИ**
Обязательства по обеспечению качества в соглашениях о государственно-частном партнёрстве в сфере образования: вопросы правовых коллизий и адjudикации
- 90 **ХОШИМОВА ЮЛДУЗХОН ОЛИМЖОНОВНА**
Охрана общеизвестных товарных знаков: соответствие законодательства Узбекистана стандартам соглашения ТРИПС
- 99 **ИСАЕВ МИРЖОН ЗАМИРОВИЧ**
Развитие правовых механизмов защиты интеллектуальной собственности в Узбекистане

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

- 109 **НОДИРОВ МУЗАФФАР АХМАДОВИЧ, УСМОНОВ ИБРОХИМ АЛИШЕР УГЛИ**
Развитие киберпреступности в Узбекистане и проблемы её расследования
- 121 **ФАЙЗУЛЛАЕВ АСЛБЕК УЛУГБЕК УГЛИ**
Отягчающие ответственность признаки преступления, связанного с умышленным уничтожением или повреждением имущества

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА, ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

- 133 **РАХИМОВА УЛЬЗАНА ХАМИДУЛЛАЕВНА**
Институт суда присяжных в уголовном судопроизводстве зарубежных стран и перспективы его внедрения в Республике Узбекистан

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

143 **ЮНУСОВ ХАЙДАРАЛИ МУРАТОВИЧ**

Международно-правовые инициативы Нового Узбекистана

155 **РАСБЕРГЕНОВА САРБИНАЗ АЛИШЕРОВНА, ТУРСУНМУРОДОВ КОМРОН ТУРГУН УГЛИ**

Суверенитет государства и правовой режим высотных платформенных станций (HAPS)

166 **КАХРАМОНОВА АЗИЗА УЛУГБЕК КИЗИ**

Международно-правовые механизмы защиты прав детей, пострадавших от насилия, и вопросы совершенствования национального законодательства

176 **АБДУСАЛОМОВА ДУРДОНаХОН ГАНИЖОН КИЗИ**

Виды трансграничного воздействия и их нормативно-правовая классификация в международном праве

184 **ШУКУРОВА КАМИЛЛА ТИМУРОВНА**

Тест «необходимости» в общих исключениях ВТО: асимметрия бремени доказывания для развивающихся стран

12.00.14 – ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ. ПРОБАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

194 **ХУЖАМБЕРДИЕВ ФАРРУХ КОМИЛОВИЧ**

Институционально-правовая модель обеспечения общественной безопасности Китайской Народной Республики: возможности адаптации для Республики Узбекистан

CONTENTS

12.00.01 – THEORY AND HISTORY OF STATE AND LAW. HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

- 11 **AKHMEDSHAEVA MAVLYUDA AKHATOVNA**
Trends in the development of forms (sources) of law: a historical and theoretical approach
- 22 **SHOKIROVA-INOMJONOVA MASHKHURAKHON GAYRATJON KIZI**
Different aspects of the principles of justice and social justice: theoretical and legal analysis

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 31 **YAKUBOVA IRODA BAHRAMOVNA**
National and international mechanisms for improving the legal protection of computer programs in copyright
- 41 **MAMANAZAROV SARDOR SHUKHRATOVICH**
License agreements in the biotechnology sector: issues of improving national legislation
- 53 **TUYCHIEV FARRUH ABDUMAJITOVICH**
Third-party funding of arbitral disputes: a means of access to justice or the commercialization of disputes?
- 63 **ASKAROV JALOLIDDIN TUYCHIEVICH, OQBOEVA MUBORAK MAKHAMADAMIN KIZI**
Issues of improving the institute of civil-legal liability for violation of legislation on pharmaceutical activities
- 73 **RAKHIMOVA DILOROM KHAITBAYEVNA**
The concept, essence, and types of beneficial ownership in civil law
- 82 **BEGAMOV MUKHRIDDIN KAMOLIDDIN UGLI**
Quality obligations in education PPP contracts: legal collisions and adjudication issues
- 90 **HOSHIMOVA YULDUZKHON OLIMJONOVNA**
Protection of known trademarks: compliance of Uzbekistan's legislation with TRIPS standards
- 99 **ISAEV MIRJON ZAMIROVICH**
Development of legal mechanisms for the protection of intellectual property in Uzbekistan

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 109 **NODIROV MUZAFFAR AKHMADOVICH, USMONOV IBROHIM ALISHER UGLI**
The development of cybercrime in Uzbekistan and problems of their investigation
- 121 **FAYZULLAEV ASLBEK ULUGBEK UGLI**
Aggravating circumstances of the crime of intentional destruction or damage to property

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND FORENSIC EXPERTISE

- 133 **RAKHIMOVA ULZANA KHAMIDULLAEVNA**
The institution of jury trial in criminal proceedings of foreign countries and prospects for its implementation in the Republic of Uzbekistan

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

- 143 **YUNUSOV KHAYDARALI MURATOVICH**
International legal initiatives of New Uzbekistan
- 155 **RASBERGENOVA SARBINAZ ALISHEROVNA, TURSUNMURODOV KOMRON TURGUN UGLI**
State sovereignty and the legal regime of high-altitude platform stations (HAPS)

166 **KAHRAMONOVA AZIZA ULUGBEK KIZI**

International legal mechanisms for the protection of the rights of children victims of violence and issues of improving national legislation

176 **ABDUSALOMOVA DURDONAKHON GANIJON KIZI**

Types of transboundary impacts and their normative-legal classification in international law

184 **SHUKUROVA KAMILLA TIMUROVNA**

The “necessity” test in WTO general exceptions: asymmetry of the burden of proof for developing states

12.00.14 – CRIME PREVENTION. ENSURING PUBLIC SAFETY. PROBATION ACTIVITY

194 **KHUJAMBERDIEV FARRUKH KOMILOVICH**

The institutional and legal model for ensuring public security in the People’s Republic of China: opportunities for adaptation in the Republic of Uzbekistan

Kelib tushgan / Получено / Received: 05.05.2026
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 03.06.2026
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 07.07.2026

DOI: <https://dx.doi.org/10.51788/tsul.rols.2026.10.SI./SHQM7094>

UDC: 346(045)(575.1)

FARMATSEVTIKA FAOLIYATI TO'G'RISIDAGI QONUNCHILIKNI BUZGANLIK UCHUN FUQAROLIK-HUQUQIY JAVOBGARLIK INSTITUTINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI

Askarov Jaloliddin To'ychiyevich,

Toshkent davlat yuridik universiteti

Tadbirkorlik va korporativ huquq sho'bası v.b. dotsenti,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1923-6331>

e-mail: businesslawmaster@gmail.com

Oqboyeva Muborak Maxamadamin qizi,

Toshkent davlat yuridik universiteti magistratura talabasi

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-0000-0000>

e-mail: oqboyevamuborak077@gmail.com,

Annotatsiya. Mazkur maqolada farmatsevtika faoliyati to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik institutini takomillashtirishning nazariy va amaliy masalalari tizimli tadqiq etilgan. Tadqiqot dolzarbligi mamlakatimizda sifatsiz dori vositalari iste'moli oqibatida yuzaga kelgan fojiali holatlar, farmatsevtika bozorining shiddatli o'sishi hamda sohani xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bo'yicha belgilangan strategik vazifalar bilan asoslanadi. Qiyosiy-huquqiy metod yordamida Yevropa Ittifoqining Mahsulot javobgarligi direktivasi, Germaniya qonunchiligi, AQSH doktrinasi hamda Shvetsiya va Yaponiyaning dori vositalaridan yetkazilgan zararni qoplashga qaratilgan maxsus aybsiz sug'urta modellari tahlil qilingan. O'rganishlar natijasida milliy huquq tizimida farmatsevtik mahsulotlar iste'molchilari huquqlarini deliktual majburiyatlar orqali himoya qilish mexanizmlari yetarli emasligi aniqlangan. Tadqiqot yakunida O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi va "Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to'g'risida"gi Qonunni takomillashtirishga qaratilgan ilmiy-amaliy takliflar ishlab chiqilgan. Xususan, dori vositasi keltirgan zarar uchun ishlab chiqaruvchining maxsus qat'iy javobgarlik (strict liability) rejimini joriy etish, sudlarda jabrlanuvchi foydasiga isbot yukini yengillashtirish, farmatsevtika subyektlarining majburiy professional javobgarligini sug'urtalash hamda iste'molchilar huquqlarini himoya qiluvchi kollektiv da'vo institutini huquqiy amaliyotga tatbiq etish masalalari asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: farmatsevtika faoliyati, fuqarolik-huquqiy javobgarlik, qat'iy javobgarlik, dori vositalari, isbot yuki, kollektiv da'vo

ВОПРОСЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ИНСТИТУТА ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬНОЙ О ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аскарров Жалолiddин Туйчиевич,

доктор философии по юридическим наукам,

и. о. доцента сектора предпринимательского и корпоративного права

Ташкентского государственного юридического университета

Окбоева Муборак Махамадамин кизи,
студентка магистратуры

Ташкентского государственного юридического университета

Аннотация. В статье системно исследованы теоретические и практические вопросы совершенствования института гражданско-правовой ответственности за нарушение законодательства о фармацевтической деятельности. Актуальность исследования обусловлена трагическими случаями, вызванными потреблением недоброкачественных лекарственных средств в стране, стремительным ростом фармацевтического рынка, а также стратегическими задачами по приведению данной сферы в соответствие с международными стандартами. С использованием сравнительно-правового метода проанализированы Директива Европейского союза об ответственности за дефектную продукцию, законодательство Германии, доктрина США, а также специальные шведская и японская модели страхования без учёта вины, направленные на возмещение вреда, причинённого лекарственными средствами. В результате исследования установлена недостаточность механизмов защиты прав потребителей фармацевтической продукции посредством деликтных обязательств в национальной правовой системе. По итогам исследования разработаны научно-практические предложения, направленные на совершенствование Гражданского кодекса Республики Узбекистан и Закона «О лекарственных средствах и фармацевтической деятельности». В частности, обоснована необходимость введения специального режима строгой ответственности (*strict liability*) производителя за вред, причинённый лекарственным средством, облегчения бремени доказывания в пользу потерпевшего в судебном процессе, обязательного страхования профессиональной ответственности субъектов фармацевтической деятельности, а также внедрения в правоприменительную практику института коллективного иска в защиту прав потребителей.

Ключевые слова: фармацевтическая деятельность, гражданская ответственность, строгая ответственность, фармацевтические препараты, бремя доказывания, коллективный иск

ISSUES OF IMPROVING THE INSTITUTE OF CIVIL-LEGAL LIABILITY FOR VIOLATION OF LEGISLATION ON PHARMACEUTICAL ACTIVITIES

Askarov Jaloliddin Tuychievich,
Acting Associate Professor of the Department of
Entrepreneurship and Corporate Law,
Tashkent State University of Law,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Oqboeva Muborak Makhamadamin kizi,
Master's Student, Tashkent State University of Law

Abstract. This article systematically examines theoretical and practical issues of improving the institution of civil liability for violations of legislation on pharmaceutical activities. The relevance of the study is justified by the tragic situations resulting from the consumption of low-quality medicines in our country, the rapid growth of the pharmaceutical market, and the strategic tasks set to align the industry with international standards. Using the comparative legal method, the Product Liability Directive of the European Union, German legislation, the US doctrine, and special no-fault insurance models of Sweden and Japan aimed at compensating for damage caused by medicines were analyzed. As a result of the study, it was found that the mechanisms for protecting the rights of consumers of pharmaceutical products through tort liabilities in the national legal system are insufficient. As a result of the study, scientific and practical proposals aimed at improving the Civil Code and the Law "On Medicines and Pharmaceutical Activities" were developed. In particular, the introduction of a special strict liability regime for the manufacturer for the damage caused by the drug, the easing of the burden of proof in favor of the victim in courts, the insurance of the mandatory professional liability of pharmaceutical entities, and the introduction of the institution of collective claims protecting the rights of consumers are justified.

Keywords: pharmaceutical activity, civil liability, strict liability, medicines, burden of proof, class action

Kirish

Farmatsevtika sohasi inson hayoti va sog'lig'i bilan bevosita bog'liq, eng yuqori darajada tartibga solinishi zarur bo'lgan iqtisodiy faoliyat turlaridan biridir. O'zbekiston Respublikasining farmatsevtika bozori 2024-yil sentabr holatiga 20,345 trln so'mga yetdi va MDH mamlakatlari ichida eng tez – yiliga 13 foiz o'sish sur'atini namoyon etdi (Health Resources and Services Administration, 2025). Mamlakatda 13 000 dan ortiq dorixona faoliyat yuritmoqda, dorixona savdosi hajmi 24,8 trln so'mga yetdi, retsept bo'yicha beriladigan dorilar bozorining 76 foizini tashkil etmoqda; ayni paytda dorivor vositalarning 87 foizi import qilinadi (Health Resources and Services Administration, 2025) – bu fuqarolik-huquqiy javobgarlik institutining transchegaraviy tabiati va xorijiy ishlab chiqaruvchilarga qarshi da'vo qo'zg'atish mexanizmlari yetarli rivojlanmaganligini alohida muammo sifatida qo'yadi.

Tadqiqotning maxsus dolzarbligi 2022-yil 22-dekabridan 2023-yil yanvariga qadar O'zbekistonda yuz bergan "Doc-1 Max" siropi fojiasi bilan bog'liq. Hindistonning "Marion Biotech" kompaniyasi ishlab chiqargan ushbu siropda dietilen glikol va etilen glikolning ruxsat etilgan miqdordan taxminan 300 marta yuqori miqdorlari aniqlangan. Davlat ayblovchisi 2024-yil 10-yanvar majlisida 68 nafar bolaning vafotini, 16 nafar bolaning nogiron bo'lib qolishini va yana 2 nafar bolaning yengilroq shikastlanishini tasdiqladi (Kun.uz, 2024). Toshkent shahar sudi 2024-yilning oxirida 21 nafar sudlanuvchini aybdor deb topdi va "Quramax Medical" MChJ direktori Singh Raghvendra Pratar 20 yilga ozodlikdan mahrum etildi; jabr ko'rgan oilalar va davlat byudjetiga 75,6 mlrd so'm miqdorida moddiy zarar undirildi. 2024-yil 3-iyulda Toshkent shahar apellyatsiya sudi yetti sudlanuvchining hukmini o'zgartirmasdan qoldirdi (AKIpress News Agency, 2024).

Bu fojia bir qator institutsional bo'shliqlarni ochib berdi: birinchidan, mahalliy importchi va xorijiy ishlab chiqaruvchi o'rtasidagi javobgarlik zanjiri yetarli tartibga solinmaganligi; ikkinchidan, qabul qiluvchi mamlakat reguliatorining boshqa davlatda ro'yxatdan o'tgan dori vositasini klinik sinovsiz ro'yxatga olish tartibining xavfliligi; uchinchidan, jabrlanuvchilarning jinoiy ish doirasidan tashqarida samarali fuqarolik-huquqiy mexanizmlardan foydalana

olmasligi. Mazkur holat O'zbekiston qonunchiligida farmatsevtika sohasiga moslashtirilgan maxsus mahsulot javobgarligi (product liability) rejimini joriy etish zarurligini yorqin namoyon qildi.

Mavzuning institutsional jihatdan dolzarbligi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2026-yil 5-mayda qabul qilingan uchta strategik hujjat – "Tibbiyot sohasida xususiy sektorni qo'shimcha qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon (President of the Republic of Uzbekistan, 2026a), "Tibbiyot sohasida ko'rsatilayotgan xizmatlar sifatini oshirish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qaror (President of the Republic of Uzbekistan, 2026b) hamda "Sog'liqni saqlash tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Farmon (President of the Republic of Uzbekistan, 2026c) bilan bevosita bog'liq. Birinchi Farmonda 2030-yilga qadar nodavlat tibbiyot tashkilotlari ulushini 30 foizga yetkazish, transplantatsiya kabi yuqori xavfli faoliyat turlariga ruxsat berish va shu munosabat bilan "bemorlarning hayoti va sog'lig'iga yetkazilgan zarar uchun kompensatsiya to'lab berish masalalari"ni belgilash vazifasi qo'yilgan (President of the Republic of Uzbekistan, 2026a). Qaror esa barcha mulkchilik shaklidagi tibbiyot tashkilotlari uchun yagona litsenziya talablari va xalqaro akkreditatsiya tizimini joriy etishni nazarda tutadi (President of the Republic of Uzbekistan, 2026b). Bu strategik yo'nalish farmatsevtik mahsulot va tibbiy xizmat uchun maxsus fuqarolik-huquqiy javobgarlik instituti zarurligini oshiradi, chunki xususiy sektor ulushining oshishi bilan birga, jabrlanuvchilarning ishonchli huquqiy himoya mexanizmlariga ehtiyoji ham proporsional ravishda kuchayadi.

Xalqaro miqyosda Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JST) hisob-kitoblariga ko'ra, kam va o'rta daromadli mamlakatlarda muomaladagi tibbiy mahsulotlarning kamida 10,5 foizi sifatsiz yoki qalbakilashtirilgan, ushbu mamlakatlar bunday mahsulotlarga har yili taxminan 30,5 milliard AQSH dollari sarflaydi. Sifatsiz va qalbakilashtirilgan tibbiy mahsulotlar global tahdid sifatida JST tomonidan qayd etilmoqda (World Health Organization, 2024). Mahsulot javobgarligi sug'urtasi bozori 2024-yilda 10,55 mlrd dollarni tashkil etgan va 2033-yilga borib 17,45 mlrd dollarga

yetishi tahmin qilinmoqda (Verified Market Reports, 2024).

Mahsulot javobgarligi nazariyasining fundamental asoslari M.A. Gaystfeld tomonidan “Strict Products Liability 2.0” maqolasida (Geistfeld, 2020) va “Principles of Products Liability” monografiyasida (Geistfeld, 2020), shuningdek, J.C.P. Goldberg va B.C. Zipurski tomonidan “The Easy Case for Products Liability” maqolasida va “Recognizing Wrongs” monografiyasida ishlab chiqilgan (Goldberg & Zipursky, 2020). Yevropa kontekstida G. Xauells va K. Tvigge-Flesner (Howells & Twigg-Flesner, 2024), K. Xojis (Hodges, 2014), G. Vagner (Wagner, 2002) tadqiqotlari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Farmatsevtika sohasidagi nemis maxsus rejimi A. Shpikhof va E. Doych tomonidan “Medizinrecht” monografiyasida tizimli tahlil qilingan (Deutsch & Spickhoff, 2014). Aybsiz kompensatsiya tizimlari V. Ulfbek, M. Xartlev va M. Shuls (Ulfbeck et al., 2012) hamda M. Mello ishlarida o‘rganilgan. Sun‘iy intellektning farmatsevtikadagi javobgarlik masalalariga ta‘siri W. Prays II, S. Gerke va I. Koen tadqiqotlarida yoritilgan (Price et al., 2022). Rossiya farmatsevtika huquqi A. Moxov tomonidan mustaqil tarmoq sifatida nazariy asoslangan (Mokhov, 2017). O‘zbek huquqshunosligida farmatsevtik javobgarlikning maxsus tahlili amalda yo‘q, bu ushbu maqolaning ilmiy yangiligini ta‘minlaydi.

Metodlar

Maqolada quyidagi ilmiy bilim metodlari qo‘llanilgan. Qiyosiy-huquqiy metod – O‘zbekiston, Germaniya, AQSH, Fransiya, Shvetsiya, Yaponiya va Rossiya farmatsevtika javobgarlik rejimlarini taqqoslash uchun (functional comparative law). Tarixiy-huquqiy metod 1957–1961-yillardagi *Contergan/Talidomid* fojiasidan 2024-yilgacha bo‘lgan farmatsevtika javobgarligi institutining evolyutsiyasini kuzatish uchun. Formal-yuridik (dogmatik) metod O‘zbekiston Fuqarolik kodeksining zararni qoplash bilan bog‘liq bo‘lgan moddalari (Republic of Uzbekistan, 1997), “Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to‘g‘risida”gi 2016-yil 4-yanvardagi O‘RQ–399-son Qonun (2024-yil 30-may O‘RQ-928 bilan o‘zgartirilgan) (Republic of Uzbekistan, 2016), 2026-yil 5-maydagi Prezident Farmonlari va qarori (President of Uzbekistan, 2026a, 2026b, 2026c), Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-aprel 185-son qarori, Oliy sud Plenumining 2000-yil 28-aprel 7-son qarori

normalarini tadqiq qilish uchun ishlatildi. Kazuistik metod – *Vioxx* (Merck MDL 1657, 4,85 mlrd USD), *Mediator* (Servier, 415 mln €), *Doc-1 Max* (Toshkent, 75,6 mlrd so‘m), *Zantac* (GSK 2,2 mlrd USD), *Purdue Pharma* (7,4 mlrd USD) ishlari tahlil qilish uchun qo‘llanildi. Statistik metod – IQVIA, Proxima Research, HRSA, WHO ma‘lumotlari umumlashtirish uchun foydalanildi.

Natijalar

Mahsulot javobgarligi doktrinasining asosi va qat‘iy javobgarlik instituti. Zamonaviy farmatsevtika javobgarligi instituti tarixiy jihatdan ikki to‘lqin ta‘sirida shakllangan. Birinchisi, Kaliforniya Oliy sudi sudyasi R. Treynor tomonidan yozilgan *Greenman v. Yuba Power Products, Inc.* (59 Cal. 2d 57, 377 P.2d 897) ishi bo‘lib, unda ifodalangan klassik formulaga ko‘ra, ishlab chiqaruvchi keyingi tekshiruvlarsiz iste‘molchiga yetib borgan nuqsonli mahsulot keltirgan zarar uchun aybsiz delikt javobgarligini (qat‘iy javobgarlikni) zimmasiga oladi. Bu qoidaning farmatsevtika javobgarligi uchun kontseptual ahamiyati shundaki, u shartnomaviy kafolat (warranty) konstruksiyasidan to‘g‘ridan to‘g‘ri delikt javobgarligiga, mas‘uliyatni iste‘molchidan ishlab chiqaruvchiga o‘tkazadi.

M. Gaystfeld o‘zining “Strict Products Liability 2.0” tushunchasida (Geistfeld, 2020) zamonaviy AQSh sudlari “consumer expectations” testi va “risk-utility” testini birlashtirgan kompleks rejim qo‘llashlarini asoslagan. *Restatement (Third) of Torts: Products Liability* esa nuqsonlarning uch tiplik tasnifini: ishlab chiqarish nuqsoni (manufacturing defect), loyihaviy nuqson (design defect), ogohlantirmaslik (failure-to-warn defect) taklif etgan (American Law Institute, 1998). Goldberg va Zipurskilarning fikricha, qat‘iy mahsulot javobgarligi iqtisodiy samaradorlik nuqtayi nazaridan emas, balki “civil recourse theory” fuqaroviy qarshi javob nazariyasi orqali oqlanadi: jabrlanuvchi sud orqali nuqsonli mahsulot ishlab chiqargan kompaniyaga qarshi himoyalangan da‘vo huquqiga ega bo‘lishi kerak (Goldberg & Zipursky, 2020). Yevropa Ittifoqining 2024/2853-sonli yangi direktivasi. 2024-yil 23-oktabrda Yevropa Parlamenti va Kengashi-ning nuqsonli mahsulotlar uchun javobgarlik to‘g‘risidagi (EU) 2024/2853-sonli direktivasi qabul qilindi va 2024-yil 18-noyabrda *Official Journal of the European Union*da nashr etildi.

Direktiva 2024-yil 8-dekabrda kuchga kirdi va 1985-yildagi 85/374/EEC direktivani 2026-yil 9-dekabrda boshlab bekor qiladi. A'zo davlatlar transpozitsiya uchun shu sanagacha vaqtga ega (European Medicines Agency, 2024).

Direktiva farmatsevtika sohasi uchun beshta tub yangilik kiritadi. Birinchidan, "mahsulot" tushunchasi 4-moddada kengaytirilgan: dasturiy ta'minot (jumladan, sun'iy intellekt tizimlari), raqamli ishlab chiqarish fayllari va raqamli xizmatlar endi mahsulot maqomini oladi. Ikkinchidan, javobgarlikning subyektlar doirasi 8-moddada kengaytirildi: ishlab chiqaruvchi YI hududidan tashqarida bo'lsa, javobgarlik kaskadli tarzda importchi – vakolatli vakil – fulfillment xizmati provayderi – onlayn platforma operatori bo'yicha o'tadi. Mahsulotni "muhim darajada o'zgartirgan" har qanday shaxs ham qat'iy javobgarlik subyekti hisoblanadi.

Uchinchidan, isbot yuki qat'iy yengillashtirildi (10-moddada). Sud quyidagi hollarda nuqsonni va sababiy bog'liqlikni prezumpsiya qiladi: (a) sudlanuvchi sud talabiga binoan dalillarni oshkor etmasa; (b) majburiy xavfsizlik talablari buzilgan bo'lsa; (v) jabrlanuvchi mahsulotning texnik yoki ilmiy murakkabligi tufayli isbotlashda ortiqcha qiyinchilikka duch kelsa. Direktivaning 48-bandida tibbiyot mahsulotlari va innovatsion tibbiy uskunalar bunday qoidaning yaqqol misoli sifatida ko'rsatilgan (Niehoff & Hilger, 2025). To'rtinchidan, da'voni qo'zg'atish muddati standart 10 yildan, latent zarar holatida 25 yilgacha uzaytirildi (17-moddada). Beshinchidan, 1985-yil direktivada bo'lgan minimal zarar miqdori (€500) va maksimal javobgarlik chegarasi olib tashlandi.

Xauells va Twigg-Flesnerlarning (Howells & Twigg-Flesner, 2024) ta'kidlashicha, yangi direktiva "consumer-friendly regime" yaratadi. Ayni paytda, Germaniya o'zining 1978-yildan amal qilib kelayotgan *Arzneimittelgesetz* 84§ va undan keyingi paragraflarini saqlab qoladi, chunki 2024/2853 direktivaning 2(4)(d)-moddasi 1985-yilgacha mavjud bo'lgan milliy farmatsevtika javobgarlik rejimlarini saqlab qolish imkonini beradi (Taylor Wessing, 2025).

Germaniya tajribasi: *Arzneimittelgesetz* 84§ va Talidomid merosi. Germaniya farmatsevtika javobgarligi 1957–1961-yillardagi Talidomid (Contergan) fojiasidan keyin shakllangan: "Chemie Grünenthal" kompaniyasining uxlatuvchi vosita-

sidan qariyb 12 000 ga yaqin chaqaloq deformat-siyalar bilan tug'ilgan, taxminan 2 000 chaqaloq vafot etgan. Bu fojia 1976/1978-yilgi *Arzneimittel-gesetz* (AMG) qabul qilinishiga sabab bo'ldi.

AMG 84§ farmatsevtik tadbirkorga qat'iy javobgarlik (Gefährdungshaftung) yuklaydi: aybdorlikdan qat'i nazar, dori vositasi maqsadli foydalanishda kutilgan terapevtik foydadan yuqori darajadagi zararli ta'sir ko'rsatsa yoki etiketka, qo'llanma yoki Mutaxassis ma'lumotlari (Fachinformation) talablari buzilsa, korxona javob beradi. AMG 84-§(2) sababiyat prezump-siyasini joriy etadi: agar dori vositasi konkret holatda zararni keltirib chiqarish qobiliyatiga ega bo'lsa, sababiy bog'liqlik prezumpsiya qilinadi va isbot yuki ishlab chiqaruvchiga o'tadi. AMG 84a§ esa jabrlanuvchiga ishlab chiqaruvchi va regul-yator organdan ma'lumot olish huquqini beradi – bu hatto 2024/2853 direktivaning oshkor etish talablaridan ham ko'lamliroqdir (International Comparative Legal Guide, 2026). AMG 88-§ bo'yicha javobgarlik chegarasi bir holatda 600 000 yevro yillik renta, ko'p shaxslar zararlangan holda 120 mln yevro bilan cheklangan, va AMG 94-§ farmatsevtik tadbirkordan majburiy mas'uliyat sug'urtasini talab qiladi (Wagner, 2002). Bu nemis modeli farmatsevtikada qat'iy javobgarlik + isbot yukini yengillashtirish + majburiy sug'urta uchligini namoyon qiladi va o'zbek qonun chiqaruvchisi uchun eng yaqin va mantiqiy namuna hisoblanadi.

Skandinaviya modeli. Shvetsiya 1975-yilda dunyoda birinchilardan bo'lib Shifokor aybisiz bemorga yetkazilgan zararni qoplash sug'urtasi (no-fault patient injury insurance) tizimini joriy qildi va 1978-yildan dori vositalari uchun maxsus *Läkemedelsförsäkringen* sxemasi ishlay boshladi. Ulfbek va boshqalarning ta'kidlashicha, Skandinaviyada sug'urta asosidagi tizim oddiy delikt huquqi qoidalarini tibbiy huquqbuzarlik (malpraktis) ishlarida deyarli butunlay almashtirgan (Ulfbeck et al., 2012). Shvetsiya farmatsevtika kompaniyalarining 98 foizi bu sxema a'zosi: jabrlanuvchi nuqsonni isbot qilish o'rniga faqat dori vositasi va zarar o'rtasidagi sababiy bog'liqlikni ko'rsatishi yetarli, kompensatsiya esa standart jadvallar asosida hisoblanadi. Daniya 1992-yildan, Norvegiya 1998-yildan, Finlyandiya 1987-yildan, Islandiya 2001-yildan o'xshash sxemalar bilan ishlamoqda. Mungwira va boshqalarning JST miqyosidagi tah-

lilida 2018-yil holatida 25 yurisdiksiyada vaksina yoki dori uchun aybsiz (no-fault) kompensatsiya dasturlari mavjudligini aniqlagan (Mungwira et al., 2020).

AQSHda VICP va vaksina ishlab chiqaruvchilarining maxsus rejimi. 1986-yilda AQSH Kongressi Bolalikdagi vaksinalar tufayli yetkazilgan zararni qoplash to'g'risidagi milliy qonun (National Childhood Vaccine Injury Act –NCVIA) ni qabul qildi, chunki DPT vaksinasi bo'yicha sud da'volari shu darajaga yetdiki, ko'plab ishlab chiqaruvchilar bozordan chiqib keta boshladilar va vaksina ta'minoti xavf ostida qoldi. NCVIA asosida tashkil etilgan Vaksinalar tufayli yetkazilgan zararni qoplash milliy dasturi (National Vaccine Injury Compensation Program – VICP) har bir vaksina dozasi dan undiriladigan 0,75 dollarlik aksiz solig'i orqali moliyalashtiriladigan ishonch fondi (trust fund) mexanizmiga asoslanadi. HRSA ma'lumotlariga ko'ra, 1988-yildan boshlab VICPga 28 991 ta da'vo topshirilgan, ulardan 12 339 tasi qondirilgan; 2025-yil sentabriga qadar dasturning umumiy to'lovlari 5,4 mlrd dollarga yaqinlashdi (Health Resources and Services

Administration, 2025). Ayni paytda COVID-19 pandemiyasi davrida CICP orqali 13 764 ta da'vo-ning faqat 67 tasi qondirishga loyiq deb topilgan, bu CICPning VICPga nisbatan ancha samarasiz ekanligini ko'rsatadi.

Dori vositalarining nojo'ya ta'siridan jabr ko'rganlarga yordam ko'rsatish tizimi (Adverse Drug Reaction Sufferings Relief System). Yaponiyada 1980-yilda Talidomid va Kinoform (SMON) fojialari ortidan *Adverse Drug Reaction Relief System* tashkil qilingan. PMDA ma'lumotlariga ko'ra, 1980-yildan 2022-moliyaviy yili oxirigacha 29 014 nafar jabrlanuvchi nafaqa olish huquqiga ega bo'lgan (Pharmaceuticals and Medical Devices Agency, 2023). Bu tizim dori vositasini bozorga chiqarishga ruxsatnoma (marketing authorization) egalarining badallari bilan moliyalashtiriladi va aybdor sifatida emas, balki ijtimoiy javobgarlik (social responsibility) tamoyili asosida ishlaydi.

Yirik xalqaro farmatsevtika sudlov ishlari. Mahsulot javobgarligi institutining iqtisodiy o'lchami nihoyatda kattadir. Jadvalda eng yirik so'nggi farmatsevtika kelishuvlari taqdim etilgan.

Jadval

Yirik xalqaro farmatsevtika sudlov ishlari va kelishuvlari (2007–2025-yillar)

Ish nomi	Yili	Summa	Mohiyati
Vioxx (Merck) MDL 1657	2007	4,85 mlrd USD	60 000 ga yaqin yurak xuruji va insult, COX-2 inhibitor
Bextra (Pfizer)	2009	2,3 mlrd USD	Off-label marketing
Zantac (GSK)	2024	2,2 mlrd USD	80 000 da'vo, ranitidin / NDMA kanserogen (Fierce Pharma, 2024)
Mediator (Servier)	2023	415 mln € + 180 mln €	Benfluorex, 1 500–2 100 vafot, Paris apellyatsiya sudi
Doc-1 Max (Marion Biotech)	2024	75,6 mlrd so'm	68 nafar bola vafoti, Toshkent shahar sudi
Talc / Johnson & Johnson	2024	8 mlrd USD (taklif)	62 000+ tuxumdon saratoni da'vosi
Purdue Pharma / Sackler	2025	7,4 mlrd USD	Opioid epidemiyasi, OxyContin

Bu kelishuvlarning umumiy hajmi (taxminan 30 mlrd dollardan ortiq) shuni ko'rsatadiki, farmatsevtika javobgarligi institutining samarali ishlashi millardlab dollar miqyosidagi kompensatsiyalarni ta'minlay oladi. Ayni paytda, *Doc-1 Max* ishidagi 75,6 mlrd so'mlik (taxminan 6 mln AQSh dollari) zarar miqdori xalqaro standartlarga nisbatan juda kichik. Bu o'zbek modelida ma'naviy zarar (non-pecuniary loss) kompensatsiyalarining yetarlicha ishlamasligini ko'rsatadi.

EU 2020/1828 (kollektiv da'volar) va EU 536/2014 (klinik tadqiqotlar). 2020-yil 25-noyabrdagi 2020/1828-sonli direktiva (Representative Actions Directive) iste'molchilarning kollektiv manfaatlarini himoya qilish uchun "qualified entities" tomonidan injunktiv hamda zararni qoplash chorasini yo'lidagi vakillik da'volarini barcha a'zo davlatlarda ta'minlashni majbur qiladi (Council of the European Union, 2020). Italiya bu direktivani 2023-yil 28-son qonun

bilan transpozitsiya qildi; transchegaraviy ishlarda vakolatli subyekt ro'yxatini avtomatik tan olish mexanizmi ishlamoqda (DLA Piper, 2023). Bu O'zbekiston uchun farmatsevtika sohasidagi ommaviy delikt holatlarda qo'llaniladigan model bo'la oladi. *Doc-1 Max* holatida agar ushbu mexanizm mavjud bo'lganda, 86 ta jabrlangan oila bitta vakillik da'vosi orqali huquqlarini himoya qila olar edi. EU 536/2014-sonli klinik tadqiqotlar reglamenti 76-moddasi a'zo davlatlarni klinik tadqiqotlarda ishtirok etgan shaxslarga zarar yetkazilgan taqdirda kompensatsiya tizimi (sug'urta, kafolat yoki shunga o'xshash mexanizm) shaklida ta'minlashga majbur qiladi.

Sun'iy intellekt va farmatsevtika javobgarligi. AQSH FDA 2025-yil 7-yanvarda "Considerations for the Use of Artificial Intelligence to Support Regulatory Decision-Making for Drug and Biological Products" loyiha qo'llanmasini chiqardi va unda 7 bosqichli ishonchlilikni baholash tizimini (credibility assessment framework) taklif qildi (U.S. Food and Drug Administration, 2025). EMA esa 2024-yil 9-sentabrda CHMP/CVMP/83833/2023-sonli "Reflection paper on the use of Artificial Intelligence (AI) in the medicinal product lifecycle" yakuniy hujjatini qabul qildi; unda *risk-based* (riskka asoslangan) va *human-centred* (inson manfaati birinchi o'rinda turuvchi) yondashuv talab qilingan (European Medicines Agency, 2024). Price va boshqalarning ko'rsatishicha, SI tibbiyotda nafaqat shifokorlar va shifoxonalar, balki SI dasturchilari uchun ham javobgarlik manbaiga aylanmoqda (Price et al., 2022); 2024/2853 direktivaning SI tizimlarini "mahsulot" ta'rifiga kiritishi bu uch o'lchamli javobgarlikni huquqiy jihatdan amaliyotga tatbiq etadi.

Rossiya tajribasi va MDH. Rossiya Federatsiyasi fuqarolik kodeksining 1095–1098-moddalari mahsulot kamchiliklari uchun delikt javobgarligini tartibga soladi; 2010-yil 12-apreldagi 61-FZ "On circulation of medicines" qonuni esa Farmatsevtika regulatori (pharmaceutical regulator) funksiyalarini belgilaydi. 2019-yil 18-iyuldagi 191-FZ federal qonuni bilan birinchi marta jismoniy shaxslar tomonidan fuqarolik protsessual kodeksining 244.20-moddasi asosida jamoaviy da'volari kiritish imkoniyati paydo bo'ldi. A. Mokhov (2017) bunga "farmatsevtik huquq"ni alohida tarmoq sifatida shakllantirish kerakligi

haqidagi nazariy taklifini taqdim etgan. Rossiya tajribasining kamchiligi shundaki, jamoaviy da'vo mexanizmi ixtiyoriy rozilik modelida qurilgan va sust ishlamoqda. 2019-yildan beri farmatsevtika sohasida hech qanday yirik kollektiv da'vo qondirilgan emas.

O'zbekiston qonunchiligining mavjud holati va bo'shliqlar. O'zbekistonda farmatsevtika faoliyatini tartibga soluvchi asosiy normativ-huquqiy hujjatlar quyidagilardir: 2023-yil yangi tahriridagi Konstitutsiya, Fuqarolik kodeksining fuqarolik-huquqiy javobgarlik va zararni qoplash bilan bog'liq moddalari (Republic of Uzbekistan, 1997), "Dori vositalari va farmatsevtika faoliyati to'g'risida"gi Qonun (Republic of Uzbekistan, 2016), 2026-yil 5-maydagi Prezident Farmonlari va qarori (President of the Republic of Uzbekistan, 2026a, 2026b, 2026c), Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 6-aprel 185-son qarori, Oliy sud Plenumining 2000-yil 28-aprel 7-son qarori, Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksning 165¹-moddasi.

Mavjud rejimdagi asosiy bo'shliqlarni quyidagicha umumlashtirish mumkin. Birinchi, Fuqarolik kodeksining 1006–1022-moddalari sog'liqqa zarar yetkazish institutining umumiy normalarini belgilasa-da, farmatsevtik mahsulot uchun maxsus qat'iy javobgarlik (strict liability) rejimi yo'q. 1017–1020-modda "tovar yoki xizmatlarning kamchiligi tufayli zarar yetkazganlik uchun javobgarlik" mavzusiga bag'ishlangan, ammo dori vositasining xavfli xususiyatlari, yo'riqnomada ko'rsatilmagan holatlarda foydalanish, malakali mutaxassis doktrinasi kabi spetsifik holatlar tartibga solinmagan. Ikkinchi, isbot yuki to'liq jabrlanuvchining zimmasidadir. AMG 84(2)-§ ga o'xshash sababiyat prezumpsiyasi yoki AMG 84a-§ga o'xshash dalillarni oshkor etish huquqi mavjud emas. *Doc-1 Max* ishida bu kamchilik yaqqol namoyon bo'ldi, jabrlangan oilalar "Marion Biotech"ning ichki sifat nazorati hujjatlariga to'g'ridan to'g'ri kira olmagan.

Uchinchi, farmatsevtik tadbirkorlar uchun majburiy professional javobgarlik sug'urtasi mavjud emas (Germaniya AMG 94-§ da bu majburiy va minimal qoplash 120 mln yevro). Dorixonalar va distributorlarning fuqarolik javobgarligi sug'urtasi ham qonunda majburiy talab sifatida ko'zda tutilmagan. To'rtinchi, kollektiv da'vo (class action / representative action) instituti

rivojlanmagan. *Doc-1 Max* kabi ommaviy delikt holatlarida har bir oila alohida da'vo qilishga majbur. Bu jarayonni iqtisodiy jihatdan amalga oshirib bo'lmaydi. Beshinchi, klinik tadqiqotlar uchun majburiy sug'urta talabi yo'q (EU 536/2014 ga o'xshash mexanizm). Oltinchi, vaksina shikastlanishi uchun maxsus aybsiz kompensatsiya dasturi yo'q (AQSH VICP, Yapon PMDA, Skandinaviya Pharmaceutical Insurance kabi).

Muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, farmatsevtika javobgarligi instituti dunyoda uchta asosiy modelda rivojlanmoqda. Birinchi model kontinental nemis modeli (*Arzneimittelgesetz* 84-§) farmatsevtika mahsulotlari uchun maxsus qonunchilikka asoslangan qat'iy javobgarlik, sababiyat prezumpsiyasi, dalillarni oshkor etish huquqi, javobgarlik chegarasi va majburiy sug'urtadan iborat. Ikkinchisi, anglo-sakson modeli (AQSH *Restatement Third* va *Greenman* pretsedenti, *Vioxx/Zantac/Purdue* tipidagi MDL) qat'iy javobgarlikning sud orqali shakllanishi va ommaviy sud da'volari (mass tort/class action) instituti orqali ishlaydi. Uchinchi model Skandinaviya/Yaponiya *nou-fault* modeli (*Läkemedelsförsäkringen*, PMDA Relief System, AQSH VICP) sud yo'lini sug'urta asosidagi maxsus kompensatsiya jamg'armasi bilan almashtiradi. EI 2024/2853-sonli yangi direktivasi bu uch modelni ma'lum darajada uyg'unlashtiradi: u kontinental qat'iy javobgarlikni isbot yukini yengillashtirish va dalillarni oshkor etish bilan birlashtiradi.

Nemis modelining O'zbekiston uchun moslashuvi. O'zbekiston uchun amalda eng maqbul yo'l nemis modelining moslashtirilgan versiyasi, chunki: birinchidan, bizning fuqarolik huquqi an'anasi pandektik tizimga asoslanadi; ikkinchidan, "Marion Biotech" kabi xorijiy ishlab chiqaruvchilar holatlarida sababiyat prezumpsiyasi va dalillarni oshkor etish huquqi mahalliy importchi orqali xorijiy ishlab chiqaruvchini sudga jalb qilish imkonini beradi; uchinchidan, majburiy sug'urta tizimi farmatsevtika tarmog'ining moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi. 2026-yil 5-maydagi Farmonda (President of the Republic of Uzbekistan, 2026a) xususiy sektorning tibbiy xizmatlardagi ulushini 30 foizga yetkazish va transplantatsiya kabi yuqori xavfli faoliyat turlari bo'yicha kompensatsiya mexanizmlarini belgilash vazifasi xuddi shu

yo'nalishga to'g'ri keladi: xususiy sektor ulushi qancha katta bo'lsa, qat'iy javobgarlik va majburiy sug'urta tizimi shunchalik zarurdir.

Doc-1 Max ishining qiyosiy-huquqiy reinterpretatsiyasi. *Doc-1 Max* ishi qiyosiy-huquqiy tahlil uchun unikal materialdir. Agar Germaniya AMG 84-§ rejimi qo'llanilganda "Marion Biotech" avtomatik tarzda qat'iy javobgarlik subyekti bo'lar edi, chunki dietilen glikolning toksik miqdori me'yordan oshib ketgan; AMG 84(2)-§ sababiyat prezumpsiyasi qo'llanilar edi; AMG 84a§ asosida jabrlangan oilalar "Marion Biotech" va "Quramax Medical"dan ichki dalillarni so'rab olishlari mumkin edi; AMG 88-§ bo'yicha kompensatsiya hajmi har bir vafot etgan bola uchun 600 000 yevrolik renta darajasida bo'lar edi (jami $68 \times 600\,000 \text{ €} \approx 40 \text{ mln €}$ bu hozirgi 75,6 mlrd so'm $\approx 6 \text{ mln USD}$ dan 6-7 marta ko'p). Agar EU 2020/1828 vakillik da'vosi mexanizmi mavjud bo'lganda, Iste'molchilar huquqlarini himoya qilish jamiyati tipidagi tashkilot 86 ta jabrlangan oila nomidan yagona da'vo qila olar edi.

Xulosa

Tadqiqot natijasida quyidagi asosiy xulosalar shakllantirildi.

Birinchidan, farmatsevtika faoliyati to'g'risidagi qonunchilikni buzganlik uchun fuqarolik-huquqiy javobgarlik instituti O'zbekistonda umumiy delikt huquqi normalari (FK 985, 991, 1006–1022-moddalari) doirasida ko'rib chiqilmoqda, biroq farmatsevtik mahsulotning maxsus xususiyatlari (xavf manbai, latent zarar, axborot asimmetriyasi, malakali mutaxassis doktrinasi) hisobga olinmagan. Taklif: Fuqarolik kodeksiga "Farmatsevtik mahsulotning kamchiliklari tufayli zarar yetkazganlik uchun javobgarlik" deb nomlangan yangi 1017¹-modda kiritish, unda *Arzneimittelgesetz* 84-§ ga o'xshash qat'iy javobgarlik (strict liability) rejimi belgilansin: ishlab chiqaruvchi, importchi va vakolatli vakil aybdorligidan qat'i nazar javob beradi.

Ikkinchidan, isbot yukining mutlaq holda jabrlanuvchi zimmasiga yuklatilishi farmatsevtika sohasi spetsifikasiga zid keladi, chunki klinik va farmakologik dalillar deyarli butunlay ishlab chiqaruvchi qo'lida bo'ladi. Taklif: FK ga "Farmatsevtik mahsulot bilan bog'liq sababiyat prezumpsiyasi" moddasi kiritilsin (nemis 84(2)-§ AMG va EU 2024/2853 10-moddasi modeli bo'yicha): agar dori vositasi konkret holatda zararni keltirib

chiqarish qobiliyatiga ega bo'lsa, sababiy bog'liqlik prezumpsiya qilinadi; ishlab chiqaruvchi va importchi sud talabiga binoan klinik sinovlar, sifat nazorati, *pharmacovigilance* hujjatlarini taqdim etishga majbur bo'lsin.

Uchinchidan, O'RQ-399/O'RQ-928 Qonuniga "Farmatsevtik tadbirkor uchun majburiy professional javobgarlik sug'urtasi" moddasini kiritish (AMG 94-§ ga muvofiq). Minimal qoplash darajasi: bir holat uchun 2 mlrd so'm, yillik agregat 50 mlrd so'm. Bu *Doc-1 Max* kabi fojialar vaqtida jabrlanuvchilarning kompensatsiya olishini ishlab chiqaruvchining moliyaviy holatidan mustaqil qiladi. Sug'urta to'lashga obyekt yo'q importchilar uchun 2026-yil 5-may Farmoni bilan ta'sis etilgan Tibbiyot tashkilotlarini rivojlantirish jamg'armasi (President of the Republic of Uzbekistan, 2026a) doirasida kafolat fondi tashkil etilsin.

To'rtinchidan, klinik tadqiqotlar uchun majburiy sug'urta talabi joriy etish maqsadga muvofiq (EU 536/2014 Reglamentining 76-moddasiga muvofiq): har qanday klinik sinov ishtirokchisining sog'lig'iga yetkazilishi mumkin bo'lgan zarar uchun sug'urta yoki bank kafolati shakldagi kompensatsiya mexanizmi bo'lishi shart, minimal qoplash bir ishtirokchi uchun 1 mlrd so'm.

Beshinchidan, 2026-yil 5-maydagi qaror (President of the Republic of Uzbekistan, 2026b) bilan tibbiyot tashkilotlari uchun yagona litsenziya talablari va xalqaro akkreditatsiya tizimi joriy etilayotgan sharoitda, sog'liqni saqlash boshqaruvi samaradorligini oshirishga qaratilgan Farmon (President of the Republic of Uzbekistan, 2026c) doirasida farmatsevtik ko'rsatmalar va klinik protokollarning huquqiy maqomini aniqlashtirish, ularga rioya qilmaslik fuqarolik javobgarligining mustaqil asosi sifatida e'tirof etilishi maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, Oliy Sud Plenumining 2000-yil 28-aprel 7-son qarori bugungi sharoitlarga moslashtirilib, farmatsevtik mahsulot kamchiliklari bilan bog'liq sud amaliyotini birlashtirgan yangi tushuntirish qarorining qabul qilinishi maqsadga muvofiqdir.

Mazkur takliflarni amalga oshirish O'zbekiston farmatsevtika sohasini xalqaro huquqiy standartlar darajasiga ko'tarishga, fuqarolarning sog'liq va hayotga bo'lgan konstitutsiyaviy huquqini real ta'minlashga, mamlakatning xalqaro klinik tadqiqotlar va investitsiyalar uchun jozibadorligini oshirishga xizmat qiladi.

REFERENCES

- AKIpress News Agency. (2024, July 3). *Court upholds sentence for seven defendants in case of deaths of 68 children after taking Doc-1 Max in Uzbekistan*. <https://akipress.com>
- American Law Institute. (1998). *Restatement (Third) of Torts: Products liability*. American Law Institute Publ.
- Deutsch, E., & Spickhoff, A. (2014). *Medizinrecht: Arztrecht, Arzneimittelrecht, Medizinprodukte-recht und Transfusionsrecht* (7th ed.). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-642-38149-2>
- DLA Piper. (2023, April). *Italy transposes EU Directive 2020/1828 on representative action for the protection of consumers' collective interests*. <https://www.dlapiper.com>
- European Medicines Agency. (2024, September 9). *Reflection paper on the use of artificial intelligence (AI) in the medicinal product lifecycle* (EMA/CHMP/CVMP/83833/2023). <https://www.ema.europa.eu>
- Fierce Pharma. (2024, October). *GSK agrees to pay \$2.2B to settle 80K Zantac lawsuits*. <https://www.fiercepharma.com>
- Geistfeld, M. A. (2020). *Principles of products liability* (3rd ed.). Foundation Press.
- Goldberg, J. C. P., & Zipursky, B. C. (2020). *Recognizing wrongs*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.4159/9780674245358>
- Health Resources and Services Administration. (2025, September 1). *National Vaccine Injury Compensation Program: Data and statistics*. <https://www.hrsa.gov/sites/default/files/hrsa/vicp/vicp-stats-09-01-25.pdf>
- Hodges, C. (2014). *Product liability: European laws and practice*. Sweet & Maxwell.
- Howells, G., & Twigg-Flesner, C. (2024). *Adapting consumer law to new technologies* (SSRN Working Paper No. 4995860). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4995860

- International Comparative Legal Guide. (2026). *Drug & medical device litigation laws and regulations report 2026: Germany*. Global Legal Group. <https://iclg.com>
- Kun.uz. (2024, January 11). *Doc-1 Max case: The number of victims has reached 68 people, two more people have been charged*. <https://kun.uz/en/news/2024/01/11/doc-1-max-case>
- Mokhov, A. A. (2017). Pharmaceutical law as a phenomenon. *Current Issues in Russian Law*, 12(85), 54–62. <https://doi.org/10.17803/1994-1471.2017.85.12.054-062>
- Mungwira, R. G., Guillard, C., Saldaña, A., Okabe, N., Petousis-Harris, H., Agbenu, E., Rusakaniko, S., & Pal, S. N. (2020). Global landscape analysis of no-fault compensation programmes for vaccine injuries: A review and survey of implementing countries. *PLOS ONE*, 15(5), e0233334. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233334>
- Pharmaceuticals and Medical Devices Agency. (2023, November). *Pharmaceuticals and Medical Devices Safety Information No. 405*. <https://www.pmda.go.jp/files/000265346.pdf>
- President of the Republic of Uzbekistan. (2026a, May 5). *On additional measures to support the private sector in healthcare*. (Decree № PD-74) <https://president.uz/oz/lists/view/9178>
- President of the Republic of Uzbekistan. (2026b, May 5). *On additional measures to improve the quality of healthcare services*. (Resolution № PR-170) <https://president.uz/oz/lists/view/9179>
- President of the Republic of Uzbekistan. (2026c, May 5). *ON measures to improve management efficiency in the of healthcare*. (Decree № PD-77) <https://president.uz/oz/lists/view/9180>
- Price, W. N., II, Gerke, S., & Cohen, I. G. (2022). *Liability for use of artificial intelligence in medicine* (SSRN Working Paper No. 4115538). <https://doi.org/10.2139/ssrn.4115538>
- Republic of the Republic of Uzbekistan. (1997). *Civil Code of the Republic of Uzbekistan (Part II)*. <https://lex.uz/docs/-180552>
- Republic of the Republic of Uzbekistan. (2016). *On medicines and pharmaceutical activity (Law No. LRU-928)*. <https://lex.uz>
- Niehoff, L., & Hilger, D. (2025, January 6). New Product Liability Directive 2024/2853: New product liability risks for products in the EU. Taylor Wessing. <https://www.taylorwessing.com/en/insights-and-events/insights/2025/01/di-new-product-liability-directive>
- U.S. Food and Drug Administration. (2025, January 7). *Considerations for the use of artificial intelligence to support regulatory decision-making for drug and biological products: Draft guidance for industry* (Docket No. FDA-2024-D-4689). <https://www.fda.gov>
- Ulfbeck, V., Hartlev, M., & Schultz, M. (2012). Malpractice in Scandinavia. *Chicago-Kent Law Review*, 87(1), 111–129.
- Verified Market Reports. (2024). *Product liability insurance market size, potential, industry growth & forecast*. <https://www.verifiedmarketreports.com>
- Wagner, G. (2002). Das Zweite Schadensersatzänderungsgesetz [The Second Damage Compensation Amendment Act]. *Neue Juristische Wochenschrift*, 55(28), 2049–2064.
- World Health Organization. (2024). *Substandard and falsified medical products*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/substandard-and-falsified-medical-products>

YURIDIK FANLAR AXBOROTNOMASI ВЕСТНИК ЮРИДИЧЕСКИХ НАУК REVIEW OF LAW SCIENCES

Huquqiy ilmiy-amaliy jurnal

Правовой научно-практический журнал

Legal scientific-practical journal

2026-yil maxsus son

VOLUME 10 / SPECIAL ISSUE / 2026

DOI: [HTTPS://DX.DOI.ORG/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.SI](https://dx.doi.org/10.51788/TSUL.ROLS.2026.10.SI).